

Ševčenko proti Ukrajině, rozsudek ze dne 4. 4. 2006

Stěžovatel: Ševčenko

Žalovaný stát: Ukrajina

Číslo stížnosti: 32478/02

Datum: 04.04.2006

Článek Úmluvy: čl. 10

čl. 2

čl. 29

čl. 34

čl. 35

čl. 41

čl. 44

čl. 6

čl. 8

čl. 9

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: kritéria přípustnosti, *ratione materiae*, Spravedlivý proces, život

Významnost: 2

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

DRUHÁ SEKCE

4. dubna 2006

VĚC ŠEVČENKO

(Rozsudek ve věci Ševčenko v. Ukrajina)

Evropský soud pro lidská práva - Druhá sekce (dále jen „Soud“), zasedající jako senát, který tvořili soudci J.-P. Costa, předseda, I. Cabral Barreto, K. Jungwiert, V. Butkevych, M. Ugrekhelidze, A. Mularoniová a E. Fura-Sandströmová a dále S. Dolléová, tajemnice sekce, po projednání na neveřejném zasedání dne 14. března 2006 vynesl uvedeného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případu předcházela stížnost (č. 32478/02) proti Ukrajině předložená Soudu podle čl. 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) ukrajinským občanem, panem Sergejem Vasiljevičem Ševčenkem (dále jen „stěžovatel“), dne 3. srpna 2002.

2. Ukrajinská vláda (dále jen „Vláda“) byla zastoupena svou zástupkyní, paní Valerií Lutkovskou.
3. Dne 24. března 2005 Soud rozhodl postoupit stížnost Vládě. Podle čl. 29 § 3 Úmluvy rozhodl posoudit meritum stížnosti současně s její přípustností.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Stěžovatel je otcem zesnulého Andreje Ševčenka (dále jen A.S.). Narodil se roku 1944 a žije v Charkovu.
3. Ve 2 hod. ráno dne 3. října 2000 A.S. (první poručík ukrajinského letectva) dostal rozkaz střežit vojenské letiště jednotky letectva A-2491 (dále jen „jednotka“). Byla mu přidělena ruční zbraň se šestnácti ostrými náboji. Okolo 5.40 hod. ráno byl A.S. nalezen mrtvý ve strážní budce se dvěma střelnými ranami do hlavy.
4. Téhož dne bylo zahájeno trestní vyšetřování jeho smrti a vyšetřovatel vojenské prokuratury (dále jen „VP“), kapitán S., provedl ohledání místa. Ve své zprávě kapitán S. popsal polohu těla a ruční zbraň typu Makarov ležící poblíž nohy a nabitou třemi náboji. Žádné stopy zápasu nebyly nalezeny ani na místě činu, ani na zemřelém. V okně a ve střeše byly díry po kulkách a našly se tři použité nábojnice. V kapse A.S. bylo nalezeno pero na černý inkoust. O případu byla sepsána zpráva, v níž se uvádělo, že velitel jednotky (dále jen „VJ“), plukovník V., provedl inspekci, jejímiž svědky byli dva další důstojníci jednotky.
5. Podle stěžovatele cca v 8 hodin ráno paní H., partnerka A.S., zašla do jeho bytu a viděla, že je otevřen a že podplukovník D. (dále jen výkonný velitel jednotky, dále jen „VV.“) spolu s dalšími lidmi jej prohledávají.
6. V úředních listinách se uvádí, že byt zemřelého byl prohledán ve 3 hod. ráno. První poručík M. vypovídal v tom smyslu, že v 8 hodin ráno několika důstojníkům, včetně něho, bylo uloženo učinit inventuru bytu A.S. pod dohledem V V.
7. Stěžovatel a paní H. uvedli, že A.S. měl ve stolku asi 15 000 USD. Během prohlídky nebyly žádné peníze nalezeny. Místo toho první poručík G., vyšetřující důstojník (důstojník jednotky, který byl určen VJ vést vyšetřování možného zločinu), našel dopis sebevraha.
8. Dne 4. října 2000 byla paní H. vyslechnuta poručíkem G. o jejím vztahu k zemřelému. Uvedla, že zemřelý byl „chytrý a komunikativní muž“, který nikdy na sebevraždu nepomýšlel. Dne 2. října 2000, když A.S. odcházel do služby, ji k sobě pozval.
9. Podle svědectví generálmajora O., dne 3. října 2000 O. navštívil v souvislosti s uvedeným incidentem jednotku a i když připouštěl možnost vraždy, přečetl několik extraktů z dopisu sebevraha. Avšak několik dalších svědků vypovědělo, že generálmajor o vraždě nic neříkal, nýbrž se zaměřil na údajnou sebevraždu, přičemž tvrdil, že A.S. se již dlouho připravoval zamřít vlastní rukou, když četl, inter alia, okultní filozofii Carlose Castanedy.
10. VV rozdal strojově napsané kopie dopisu sebevraha mezi štáb jednotky a stěžovateli, kterému vyšetřovatel odmítl vydat fotokopii rukou napsaného originálu.
11. Během vyšetřování stěžovatele dne 5. října 2000 kapitán S. poznamenal, že si je téměř stoprocentně jist, že smrt A.S. byla sebevraždou, a odmítl v protokolu uvést stěžovatelovy poznámky o zmizení 15 000 USD.
12. Do 10. října 2000 vyslechl poručík G. řadu svědků – hlavně těch, kteří viděli stěžovatelova syna v den tragické události, a těch, kteří jej dobře znali. Otázky se zaměřovaly na náladu A.S. před událostí, na jeho zájem o filozofii Castanedy a okultní praktiky, na jeho možné nadužívání alkoholu a drog a na to, zda si ve službě pohrával se zbraní.
13. Přátelé A.S. uváděli, že zemřelý příliš nepil, že byl při zacházení se zbraněmi velmi opatrný a že byl klidný respektovaný muž. Svědkové nevěděli, zda někdy požíval nějaké drogy nebo praktikoval okultismus. Pan S., bývalý spolubydlící, uvedl, že slyšel stěžovatelova syna říkat, že meditoval, avšak sám jej při tom nikdy neviděl. Důstojník pro věci morálky uvedl, že zemřelý požíval alkohol ve vyšší míře, avšak dlouho před incidentem přestal pít. A.S. nebyl pokládán za

potenciálního sebevraha ani důstojníkem pro věci morálky, ani svými přáteli. Nikdo z těch, kdo viděli zemřelého v den incidentu, si nepovšiml na jeho chování něčeho zvláštního.

14. Po 11. říjnu 2000 se linie vyšetřování změnila a byly do ní zahrnuty dotazy na to, zda měl A.S. nějaké nepřátele a zda došlo na strážnicích k nějakým útokům. Někteří z dřívějších svědků byli vyslechnuti znovu. Žádný ze svědků nemohl na kteroukoli z těchto otázek odpovědět pozitivně.
15. Pan P. uvedl, že byl přítelem A.S. (avšak žádný ze zbývajících svědků jej za takového neoznačil), když líčil zemřelého jako klidného a vyrovnaného muže – přesto prohlásil, že pro něho sebevražda „nebyla překvapením“. Pan Y. (jehož vztah k zemřelému je nejasný), opětovně vyslýchaný 31. října 2000, rovněž uvedl, že sebevražda A.S. pro něho „nebyla překvapením“. Při svém dalším výslechu dne 9. listopadu 2000 pan Y. připomněl, že v roce 1996 viděl, jak zemřelý kouří cigaretu s podezřelou vůní. Pan D. vypověděl, že zemřelý si o sobě myslel, že je „chytřejší než ostatní“, a že četl filozofické knihy. Rovněž slyšel, že A.S. meditoval.
16. Dne 26. října 2000 vyšetřovatel odmítl přiznat stěžovateli v trestním řízení status poškozené osoby s odůvodněním, že z nashromážděných důkazů jasně vyplývá, že jeho syn spáchal sebevraždu.
17. Stěžovatel se odvolal k vyššímu prokurátorovi. Jeho stížnost na odmítnutí statusu poškozené osoby byla zamítnuta. Avšak vyšetřovateli byly dány zřejmě určité instrukce, které vedly počátkem listopadu 2000 k novým sériím vyšetřování osob zúčastněných na prohlídce bytu A.S. dne 3. října 2000 a jejich nadřízených, včetně podplukovníka L. a generálmajora O. Podplukovník vypověděl, že dvakrát zemřelého pokáral, avšak nedomníval se, že by byl vůči S. nějak podjatý či zaujatý.
18. Dne 24. listopadu 2000 informoval vojenský prokurátor posádky Ivano-Frankovsk stěžovatele, že případ byl postoupen jinému vyšetřovateli a že jeho žádosti o status poškozené osoby nebylo vyhověno.
19. Dne 30. prosince 2000 asistent prokurátora VP Ivano-Frankovsk oddělil vyšetřování smrti A.S. od trestního řízení ve věci krádeže.
20. Ruční zbraň nalezená na místě činu a tři patrony z jejího zásobníku byly posouzeny znalcem v oboru balistiky. Podle jeho zprávy z 10. října 2000 byla zbraň způsobilá k použití a nemohlo z ní být vystřeleno bez zmáčknutí spouště. Náboje byly rovněž způsobilé k použití. Použité patrony byly z této zbraně vystřeleny.
21. Tělo bylo prohlédnuto patologem. Podle zprávy o pitvě smrti A.S. zapříčinily rány po dvou výstřelech. Obě byly způsobeny za života oběti. Zjevná první rána poranila krk, jazyk a ústa (vstřel na levé straně jazyka a úst a výstřel blízko pravého ucha). Druhá rána, která byla přímou příčinou smrti (vstřel na čelo), poškodila čelní kost, mozek a occipitální kost, kde byla nalezena kulka. Patolog dospěl k závěru, že první rána byla vstřelena do úst oběti a druhá do jejího čela. Obě byly vypáleny z krátké vzdálenosti.
22. Z dalšího forenzního posouzení vyplynulo, že po první ráně mohl člověk ještě udržet stabilitu, aby mohl během krátkého intervalu učinit další pohyby.
23. Vyšetřovatel rovněž nařídil grafologické forenzní posouzení nalezeného dopisu na rozloučenou v bytě A.S. a požádal znalce, aby stanovil, zda byl napsán zemřelým. Dne 9. listopadu 2000 dal znalec na tuto otázku kladnou odpověď.
24. Dne 28. října 2000 dospěl znalec v oboru chemie k závěru, že inkoust na dopise odpovídal inkoustu z pera nalezeného v kapse A.S.
25. Podle psychologického zkoumání post mortem nevyklučoval mentální stav A.S. možnost sebevraždy. Bylo zejména konstatováno, že A.S. přeceňoval vlastní hodnocení a že byl úzkoprsý, což vedlo, inter alia, ke konfliktům s jeho nadřízenými.
26. Dne 30. prosince 2000 vyšetřovatel, první poručík S., uzavřel předběžné vyšetřování a sepsal závěrečnou zprávu. Dospěl k názoru, že mentální stav zemřelého, možnost pohybu po první ráně a dopis na rozloučenou napsaný pod vlivem filozofie Carlose Castanedy dokazují, že A.S. spáchal sebevraždu. Tento závěr se opíral o odkazy na výše zmíněné znalecké posudky a o pět svědeckých výpovědí v tomto smyslu.

27. Stěžovatel napadl toto rozhodnutí před soudem. Stěžovatel uvedl, inter alia, že jeho syn byl zavražděn kvůli zapojení do trestné činnosti jeho nadřízených. Stěžovatel tvrdil, že vyšetřování se od samého počátku zaměřilo na dokázání sebevraždy. Vyšetřování se vůbec nepokusilo posoudit další verze, ačkoliv v závěrečné zprávě byly zmíněny „konflikty s nadřízenými“ oběti. V tomto ohledu stěžovatel také uvedl, že ukrajinský trestní řád svěřuje velícím důstojníkům vojenských jednotek pravomoc provádět předběžné vyšetřování srovnatelné s předběžným vyšetřováním policie. Napadl tak aktivní účast VV na trestním řízení, což prakticky vylučovalo možnost, aby vyšetřovatelé vzali v úvahu stěžovatelovy názory na zmíněný incident.
28. Stěžovatel zmínil neschopnost vyšetřovatelů odhalit původ díry způsobené kulkou ve stropě strážnice a vysvětlit, proč trajektorie první střely vedla zleva doprava, když byl jeho syn pravák. Stěžoval si na odmítnutí vyšetřujících orgánů přiznat mu status „oběti trestného činu“, což mu znemožnilo přístup ke spisu. V tomto ohledu si stěžovatel také stěžoval na to, že nemohl posoudit synův dopis a vyjádřit se k podobnosti mezi rukopisem, jímž byl dopis napsán, a rukopisem svého syna. Uvedl však, že sloh dopisu nesouhlasil s běžným způsobem písemného vyjadřování A.S. Proto stěžovatel požadoval, aby bylo provedeno znalecké posouzení dopisu. Na závěr stěžovatel napadl rozhodnutí o oddělení řízení ve věci smrti jeho syna od krádeže peněz z jeho bytu.
29. Dne 30. listopadu 2001 Vojenský soud posádky Ivano-Frankovsk stížnosti stěžovatele zamítl.
30. Dne 2. března 2002 Odvolací vojenský soud západní oblasti (dále jen „odvolací soud“) stížnostem vyhověl, zrušil rozhodnutí ze dne 30. prosince 2000 a nařídil další vyšetřování. Soud specifikoval následující pochybení ve vyšetřování:

- neprovedení rekonstrukce událostí, aby se zjistila možnost, že za daných okolností mohlo tělo přirozeně upadnout do polohy, v níž bylo nalezeno;

- neodhalení původu díry způsobené kulkou v okně strážnice;

- nezjištění s dostatečnou jistotou mentálního stavu zemřelého před incidentem.

33. Odvolací soud však odmítl přiznat stěžovateli status oběti. Soud rovněž nenalezl žádný důvod pro opětovné spojení vyšetřování smrti a krádeže. Dne 29. října 2002 Nejvyšší soud zamítl stěžovatelovu kasační stížnost v těchto bodech.
34. Dne 29. dubna 2002 další vyšetřovatel, první poručík P., vyhotovil závěrečnou zprávu, která obecně reprodukovala zprávu ze 30. prosince 2000. Dalším aktem vyšetřovatele bylo nařízení psychiatrického vyšetření postmortem, které odhalilo, že A.S. netrpěl žádnou mentální poruchou, i když jeho obecný mentální stav mohl vést k sebevraždě. Vyšetřovatel tak dospěl k závěru, že A.S. spáchal sebevraždu, a případ uzavřel. Téhož dne VP odmítla poskytnout stěžovateli kopii této zprávy s odůvodněním, že není v daném případě ani obviněným, ani obětí.
35. Dne 16. prosince 2002 zaslal předseda odvolacího soudu tuto zprávu stěžovateli.
36. Relevantní vnitrostátní právo
37. Ústava Ukrajiny
38. Relevantní články Ústavy stanoví toto:

Článek 3

Lidská bytost, její život a zdraví, čest a důstojnost, nedotknutelnost a bezpečnost jsou v Ukrajině uznávány jako nejvyšší sociální hodnota....

Článek 27

Každá osoba má nezadatelné právo na život.

Nikdo nebude svévolně zbaven života. Stát je povinen chránit lidský život....

Článek 28

Každý má právo na respektování své důstojnosti.

Nikdo nebude podroben mučení, krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, které porušuje jeho/její důstojnost....

2. trestní řádu

3. Ustanovení upravující status oběti v trestním řízení znějí takto:

Článek 28. Civilní nárok v trestním případě

Osoba, která utrpěla hmotnou škodu v důsledku trestného činu, má právo předložit v rámci trestního řízení civilní požadavek proti obviněnému ..., který soud zváží spolu s trestním případem...

Článek 49. Poškozená strana

Osoba, která utrpěla morální, fyzickou nebo hmotnou škodu v důsledku trestného činu, se uzná za poškozenou stranu....

Občan, který byl uznán za stranu poškozenou trestným činem, bude mít právo předložit v kauze důkazy. Poškozená strana nebo její zástupce má právo: ... předkládat žádosti; prostudovat všechny materiály ve spisu, jakmile bylo předběžné vyšetřování ukončeno,... podávat stížnosti proti jednání vyšetřovatele, prokurátora a soudu,...

V případech, kdy trestným činem byla způsobena smrt oběti, přecházejí práva upravená tímto článkem na nejbližšího příbuzného zemřelého.

Článek 236-1

Stížnost proti rozhodnutí vyšetřujícího orgánu, vyšetřovatele nebo prokurátora nevznášet obvinění předkládá přímo zainteresovaná osoba nebo její zástupce u místně příslušného soudu, do jehož jurisdikce spadá orgán, který toto rozhodnutí přijal.

38. trestní řádu vyžadoval od příslušného orgánu, aby zahájil trestní řízení, pokud existovalo podezření, že byl spáchán trestný čin. Uvedený orgán byl povinen přijmout všechna opatření stanovená zákonem, aby zjistil fakta a aby identifikoval odpovědné osoby a zajistil jejich odsouzení (článek 4).

Článek 94 trestního řádu stanovil následující důvody pro zahájení trestního řízení:

1) podezření nebo oznámení od ... jednotlivců;...

5) přímé zjištění známek trestného činu vyšetřujícím orgánem, prokurátorem nebo soudem.

Řízení může být zahájeno pouze tehdy, existuje-li dostatek informací indikujících, že došlo k trestnému činu.

Trestní řízení nelze zahájit, neexistuje-li corpus delicti (článek 6). Jestliže vyšetřující orgán odmítl zahájit nebo ukončit vyšetřování trestného činu, je třeba jeho rozhodnutí odůvodnit. Proti takovýmto rozhodnutím je možné podat odvolání k vyššímu prokurátorovi nebo k soudu (články 209, 214, 234 a 236-6).

39. Sekce II trestního řádu rozlišuje dvě stadia předběžného vyšetřování trestného činu: vyhledávání a vyšetřování. Během vyhledávání činí příslušné orgány operativní opatření zaměřená na odhalení trestného činu a osob za něj odpovědných. Jestliže vyhledávací orgán zahájí trestní řízení ve věci závažného trestného činu, je povinen o tom vyrozumět příslušného vyšetřovatele prostřednictvím prokurátora, jakmile dokončil naléhavá šetření. Je-li pachatel závažného trestného činu zjištěn, pokračuje vyhledávací orgán v operativních opatřeních a informuje vyšetřovatele o jejich výsledcích. Jakmile vyšetřovatel řízení spojí, plní vyhledávací orgán jeho pokyny, pokud jde o vyšetřovací a operační opatření (články 103-104).

Článek 101 vyjmenovává vyhledávací orgány. Normálně plní tyto funkce policie. Avšak v rozhodné době svěřoval článek 101 § 3 tuto pravomoc velícím důstojníkům vojenských jednotek ve vztahu ke všem trestným činům spáchaným jejich podřízenými.

Změna trestního řádu ze dne 15. května 2003 delegovala tuto pravomoc na nově vytvořenou Vojenskou právní a pořádkovou službu.

3. Instrukce o vyhledávání ve vojenských silách Ukrajiny (schválená nařízením ministra dopravy č. 413/949 ze dne 20. srpna 1995)
4. Článek 4 výše uvedené instrukce stanovil, že za účelem vyhledávání trestných činů spáchaných vojáky jmenuje velitel jednotky několik pověřených důstojníků jednotky, aby působili jako vyhledávací důstojníci po dobu dvou let. Nej kvalifikovanější z nich je jmenován jako starší důstojník zabývající se nejsložitějšími případy.
5. Velitel jednotky jako statutární „vyhledávací orgán“ zahájil vyhledávání všech trestných činů spáchaných vojáky náležejícími k jeho jednotce (článek 5).
6. Po obdržení informací o trestném činu zahájil okamžitě velící důstojník trestní řízení a jmenoval důstojníka pro vyšetřování. Příslušná vojenská prokuratura musela být okamžitě informována o trestném činu a o opatřeních učiněných k jeho vyšetřování (článek 6).
7. Podle článku 7 instrukce se vyhledávací důstojník nemohl účastnit vyšetřování:

- jestliže byl/a v řízení svědkem či civilní stranou;

- jestliže se již zúčastnil/a na případu jako znalec, překladatel, obhájce nebo zástupce oběti nebo civilní strany;

- jestliže on/a nebo jeho/její příbuzní byli zainteresovaní na výsledku řízení;

- jestliže existovaly nějaké další okolnosti ohrožující jeho/její nestrannost.

44. Velící důstojník byl povinen přijmout všechna nezbytná operativní opatření předvídaná trestním právem procesním, aby trestný čin objasnil (článek 8).
45. Velící důstojník, který zahájil řízení, vedl vyhledávání tak, že dával pokyny vyšetřujícímu důstojníkovi ohledně skutečností, které je třeba zjistit, a jaké vyšetřující kroky je třeba učinit.
46. Nařízení generálního prokurátora Ukrajiny č. 16 ze dne 5. srpna 1994
47. Nařízení stanoví, že trestné činy spáchané vojáky vyšetřuje příslušná vojenská prokuratura.
48. Zákon „o stíhání trestných činů“ z roku 1991

Článek 46-1 tohoto zákona předvídal, že pověření důstojníci, kteří měli právnické vzdělání, mohli být jmenováni vojenskými prokurátory nebo vyšetřovateli. Vojáci přidělení k vojenským prokuraturám vykonávali své funkce v souladu s tímto zákonem a sloužili v souladu se zákonem „o odvodu a vojenské službě“.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 2 Úmluvy
2. Stěžovatel si stěžoval na to, že vyšetřování smrti jeho syna nebylo nezávislé, adekvátní ani účinné, jak vyžaduje procesní závazek uložený článkem 2 Úmluvy, který ve své relevantní části stanoví toto:

„1. Právo každého na život je chráněno zákonem....“

48. Ve skutečnosti stěžovatel žádal na Soudu, aby vyšetřil to, co on pokládal za vraždu.
49. Zjištění skutečností
50. Soud je citlivý na subsidiární povahu svého poslání a uznává, že musí být opatrný při převzetí faktické role soudu první instance, kdy to není nevyhnutelné s ohledem na zvláštní okolnosti případu. Jedná-li se však o tvrzení opírající se o článek 2 Úmluvy, musí soud provést obzvláště pečlivé přešetření, i když určité vnitrostátní řízení a vyšetřování již proběhla (Aktas v. Turecko, č. 24351/94, § 271, ECHR 2003-V /extrakty/).
51. Avšak navzdory pochybným nesrovnalostem v důkazech nashromážděných při vyšetřování daného případu (viz níže odstavec 67) nemůže Soud formulovat závěr odlišný od toho, k němuž dospěly vnitrostátní orgány. Soud zejména nemůže, tak jak to požaduje stěžovatel, zjistit s rozumnou jistotou, že stěžovatelův syn byl zavražděn, nebo jmenovat konkrétní osobu jinak odpovědnou za jeho smrt.
52. Přípustnost
53. Dodržení šestiměsíční lhůty
54. Vláda měla za to, že konečným rozhodnutím v daném případě bylo rozhodnutí, jímž se zamítala stěžovatelova žádost o přiznání statusu oběti možného trestného činu, které bylo vyneseno 26. října 2000. Vláda tvrdila, že stěžovatel mohl předložit svou stížnost Soudu během šesti měsíců od tohoto data, avšak ten tak neučinil. Stížnost předložená stěžovatelem vojenským soudům měla subsidiární povahu, takže k ní nelze přihlížet.
55. Stěžovatel s tím nesouhlasil.
56. Soud poznamenává, že stěžovatel nastolil otázku oběti nejdříve před Vojenským soudem posádky Ivano-Frankovsk a poté u odvolacího soudu, který vynesl své rozhodnutí 30. listopadu 2001 a 2. března 2002. Odvolací soud dal na stěžovatelovu stížnost specifickou odpověď, když našel, že odmítnutí jeho žádosti o status oběti bylo zákonné a rozumné. Jelikož jeho rozhodnutí spadá do šestiměsíční lhůty stanovené článkem 35 § 1 Úmluvy, Soud námitku Vlády zamítá.
57. Slučitelnost *ratione materiae*
58. Vláda tvrdila, že jelikož se při vnitrostátním vyšetřování zjistilo, že stěžovatelův syn spáchal sebevraždu, nelze článek 2 Úmluvy aplikovat. Vláda se v tomto ohledu odvolala na prohlášení Soudu v případě *Pretty*, že „(článek 2) se netýká otázek spojených s kvalitou života osoby nebo toho, jak si některá osoba zvolí naložit se svým životem“ (*Pretty v. Spojené království*, č. 2346/02, § 39, ECHR 2002-III).
59. Stěžovatel se k tomuto bodu nevyjádřil.
60. Soud konstatuje, že jeho nálezy v případě *Pretty* nelze vykládat jako obecnou výjimku z aplikace článku 2 v případech sebevraždy. Je třeba poznamenat, že v řadě případů Soud konstatoval pozitivní závazky smluvních států vyplývající z tohoto ustanovení, pokud jde o riziko pro osobu odvozené ze sebepoškození, včetně procesního závazku zavést účinné vyšetřování okolností toho, co se jeví jako sebevražda (viz *Keenan v. Spojené království*, č. 27229/95, § 90, ECHR 2001-III a *Trubnikov v. Rusko*, č. 49790/99, § 89, 5. července 2005).
61. Proto Soud tuto námitku zamítá.
62. Závěr
63. Soud konstatuje, že tato stížnost není zjevně nepodložená ve smyslu článku 35 § 3 Úmluvy. Soud dále konstatuje, že stížnost není nepřijatelná ani z jiných důvodů.
64. Meritum případu
65. Podání stran

66. Vláda
67. Vláda tvrdila, že původní vyšetřování trvalo od 4. října do 30. prosince 2000, tj. cca třicet dní. Během této doby bylo vyslechnuto 75 svědků a bylo předloženo několik znaleckých posudků. Vláda uvedla, že z hlediska konečného výsledku řízení nebyl stát povinen vyšetřovat jakékoli použití síly nebo jiná jednání.
68. Vláda dospěla k závěru, že neexistuje nic, co by naznačovalo, že vyhledávání bylo zdlouhavé či neúčinné.
69. Stěžovatel
70. Stěžovatel uvedl, že vyšetřování vedené po smrti jeho syna nebylo účinné, jak vyžaduje judikatura Soudu k článku 2 Úmluvy. Stěžovatel tvrdil, že vyšetřovatelé nebyli nezávislí na dotčeném orgánu a že byl učiněn svévolný pokus odstranit důkazy skutečných okolností smrti jeho syna.
71. Stěžovatel si dále stěžoval na to, že vyšetřování nebylo veřejné. Stěžovatel tvrdil, že vyhledávání postrádalo transparentnost v tom smyslu, že rodina byla z řízení vyloučena v důsledku neochoty prokuratur a soudů přiznat jim status obětí.
72. Hodnocení Soudu
73. Obecné principy
74. Soud připomíná, že tam, kde došlo ke ztrátám na životě za okolností potenciálně zahrnujících odpovědnost státu, zakládá článek 2 povinnost státu zabezpečit všemi dostupnými prostředky adekvátní odpověď – soudní či jinou, aby legislativní a administrativní rámec vytvořený k ochraně práva na život byl řádně implementován a aby všechna porušení tohoto práva byla potlačena a potrestána (viz *Óneryildiz v. Turecko /GC/, č. 48939/99, § 91, ECHR 2004-... a, mutatis mutandis, Paul a Audrey Edwards v. Spojené království, č. 46477/99, § 54, ECHR 2002-11*).
75. V této souvislosti Soud konstatoval, že pokud k porušení práva na život nebo na fyzickou integritu nedojde úmyslně, pak pozitivní závazek vytvořit „účinný soudní systém“ nutně nevyžaduje, aby v každém případě bylo zahájeno trestní řízení, a může být splněn, jestliže jsou oběti k dispozici civilní, správní nebo disciplinární opravné prostředky (viz, například, *Vo v. Francie /GC/, č. 53924/00, § 90, ECHR 2004-VII; Calvelli a Ciglio v. Itálie /GC/, č. 32967/96, § 51, ECHR 2002-1; Mastromaetto v. Itálie /GC/, č. 37703/97, § 90, 94 a 95, ECHR 2002-VIII*). Avšak minimálním požadavkem pro takový systém je, aby osoby odpovědné za vyšetřování byly nezávislé na osobách dotčených událostmi. To znamená hierarchickou nebo institucionální nezávislost, jakož i praktickou nezávislost (viz *Paul a Audrey Edwards v. Spojené království, č. 46477/99, § 70, ECHR 2002-11 a Mastromatteo v. Itálie /GC/, č. 37703/97, § 91, ECHR 2002-VIII*).
76. V souladu s tím musí systém požadovaný článkem 2 zaručovat nezávislé a nestranné vyšetřování, které zajistí určité minimální standardy, pokud jde o účinnost. Takto musí příslušné orgány konat s příkladnou pečlivostí a rychlostí a musí z vlastního podnětu iniciovat vyšetřování, které bude moci za prvé zjistit okolnosti, za nichž došlo k incidentu, a jakákoli pochybení při působení regulačního systému a za druhé identifikovat úřední osoby nebo státní orgány, jichž se to týká. V tomto kontextu je také relevantní veřejná kontrola (viz, například, *mutatis mutandis, Gulec v. Turecko, rozsudek ze dne 27. července 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-IV, str.1733, § 81-82; Ozgur v. Turecko /GC/, č. 21954/93, § 88, 91-92, ECHR 1999-III; Hugh Jordan v. Spojené království, č. 24746/94, § 120 a Kelly a ostatní v. Spojené království, č. 30054/96, § 114, obojí 4. května 2001; McCann a ostatní, citováno výše, § 161; Mahmut Kaya v. Turecko, č. 22535/93, § 106-07, ECHR 2000-III; Ilhan v. Turecko /GC/, č. 22277/93, § 63, ECHR 2000-VII; McKerr v. Spojené království, č. 28883/95, § 148, ECHR 2001-III*).
77. Aplikace na daný případ
78. Soud shledává, že vznikl procesní závazek podle článku 2 Úmluvy vyšetřit okolnosti smrti stěžovatelova syna A.S. Soud bere na vědomí opačné tvrzení Vlády, že v daném případě se

jednalo o jasnou sebevraždu, takže z tohoto důvodu byly státní orgány zproštěny povinnosti plnit cokoliv jiného než zjistit její okolnosti. Soud však nemůže toto tvrzení akceptovat z níže uvedených důvodů.

79. Za prvé, vyšetřování se vyznačovalo určitými důležitými nesrovnalostmi a pochybeními. Soud poznamenává, inter alia, že strany se neshodly na přesném čase, kdy důstojníci vojenské jednotky A.S. provedly v jeho bytě „inventuru“ pod dohledem VV. Stěžovatel, s odvoláním na výpověď paní H., partnerky A.S., uvedl, že byla provedena v 8 hod. ráno 3. října 2000 (tj. před úřední bytovou prohlídkou v 15 hod.). Důstojníci tvrdili, že se tak stalo v 8 hod. večer. Bez ohledu na správnou hodinu jsou zákonné pověření a důvody inventury neznámé (odstavce 7-8 výše). Všechny důkazy svědčí o tom, že A.S. byl člověk klidné povahy, který nikdy nehovořil o myšlenkách na sebevraždu. Není jasné, jak by četba díla Carlose Castenady mohla bez dalšího vést k tomu, aby si člověk vzal život. Lidé, kteří se blízce neznali s A.S., nevyslovili překvapení nad tím že A.S. spáchal sebevraždu, zatímco jeho skuteční přátelé tím byli zmateni. Kromě toho nebyl zde žádný pokus o vysvětlení toho, že první ranou byla zasažena levá strana obličeje, když A.S. byl pravák, ani toho, že ve zbrani chyběly navíc dvě patrony.

Soud připomíná, že vyšetřování není účinné, jestliže důkazy nejsou řádně analyzovány a jestliže závěry nejsou konsistentní a odůvodněné (Nachova a ostatní v. Bulharsko, č. 43577/98 a 43579/98, § 131, ECHR 2004-...).

68. Za druhé, Soud poznamenává, že od samého počátku velitelství jednotky A.S. prosazovalo teorii o sebevraždě. Soud v tomto ohledu poznamenává, že i když sám generálmajor O. ve své řeči k jednotce dne 4. října 2000 stručně naznačil možnost jiného scénáře, vyslovil jasný názor, že A.S. „se dlouho připravoval na smrt vlastní rukou“ tím, že četl Castenadovu filozofii, o čemž svědčí extrakty z jeho dopisu na rozloučenou, které generál přečetl. Rozšiřování strojem psaných opisů uvedeného dopisu mezi jednotkou rozdaných V V rovněž tento názor zvyrazňuje (viz výše odstavce 11a 12).
69. Soud konstatuje, že teprve 11. října 2000 (tj. asi týden po tragické události) začal důstojník pověřený vyhledáváním vyslýchat svědky ohledně možných důvodů smrti A.S (viz výše odstavec 16). Paní H. ani stěžovatel nebyli v tomto ohledu vyslechnuti. Je pozoruhodné, že celkem ze 75 vyslechnutých svědků se zpráva vyšetřovatele odvolává jen na pět z nich, jejichž výpovědi podporují verzi sebevraždy (viz výše odstavec 28). Nejpozoruhodnější mezerou ve vyšetřování bylo nepřihlédnutí ke svědectví stěžovatele, důstojníka pro morálku a přátel A.S., z nichž žádný nevěřil tomu, že by zemřelý někdy měl sebevražedné úmysly.
70. Za třetí, Soud konstatuje, že první ohledávání ve věci úmrtí bylo provedeno promptně, během několika hodin po incidentu. Nesplňovalo však minimální požadavek nezávislosti, jelikož vyšetřovací orgán - velitel jednotky - zastupoval dotčený orgán. Poručík G., důstojník jednotky pověřený VJ vést vyhledávání, prohledal byt A.S. a vyslechl svědky. Zůstal pověřený vyhledáváním až do příjezdu vyšetřovatele z VP; poté prováděl většinu výslechů svědků na rozkaz vyšetřovatele. Soud konstatuje, že poručík G. jednal z pověření VJ a že dostával od něho příkazy ohledně vedení řízení, jakož i jeho běžné denní činnosti. Požadavek nestrannosti zde tudíž nebyl splněn (viz Aktas v. Turecko, č. 24351/94, § 301, ECHR 2003-V /extrakty/).
71. Pokud jde o vyšetřovatele z VP, Soud nalézá, že ani jejich nezávislost nebyla zajištěna. I když nebyli součástí velitelské podřízenosti jednotky, zůstávali vojáky podřízenými vojenské disciplině (mutatis mutandis, Ari v. Turecko, č. 29281/95, § 46, 25. září 2001). Jejich relativně nízká hodnota je mohla činit podléhajícími nátlaku od důstojníků s vyšší hodností. Nezdálo se, že by první vyšetřovatel, kapitán S., měl nějaké pochybnosti ohledně oficiální verze událostí, když 5. října 2000 (tj. dlouho před předložením znaleckých posudků o mrtvole a o dopise na rozloučenou) informoval stěžovatele o svém přesvědčení, že A.S. spáchal sebevraždu.
72. Za čtvrté, Soud konstatuje, že nebyl učiněn žádný pokus o rekonstrukci událostí, a to i navzdory instrukcím od vojenského odvolacího soudu tak učinit (viz výše odstavec 32).

Informace získané z takovéto rekonstrukce by bývaly mohly být klíčové. Byly by vyšetřovatelům umožnily vytvořit si, inter alia, názor na to, zda za daných okolností mohlo tělo přirozeně zaujmout polohu znázorněnou ve zprávě o ohledání místa, a na původ díry po kulce v okně strážnice (viz též výše odstavec 32).

73. Za páté, Soud poznamenává, že nebylo provedeno žádné soudní ohledání rukou zemřelého, pokud jde o možná residua střelné rány (mutatis mutandis, Ramsahai a ostatní v. Nizozemsko, č. 52391/99, § 401, 10. listopadu 2005). Příslušné orgány řádně neprozkoumaly autorství A.S. ve vztahu k dopisu na rozloučenou, pokud jde o stěžovatelovo tvrzení, že jeho syn nepoužíval sloh, jakým byl dopis napsán. Kromě toho byla stěžovateli odepřena kopie originálu, jejímž prostřednictvím by byl mohl porovnat rukopis s jinými dokumenty, které vlastnil a které sepsal jeho syn. Konec konců byl dopis na rozloučenou jediným přímým důkazem sebevraždy. Takže podle názoru Soudu bylo akceptování grafologického posudku vypracovaného jediným znalcem bez jakéhokoliv jeho potvrzení nedostatečné vzhledem k obecným okolnostem případu a ke skutečnosti, že stěžovatel proti tomuto závěru silně protestoval.
74. Za šesté, Soud konstatuje, že vyloučení stěžovatele z řízení odmítnutím přiznat mu status oběti navzdory běžné praxi podle vnitrostátního práva bylo neakceptovatelné, protože tím byl zbaven možnosti intervenovat během vyšetřování (Trubnikov v. Rusko, citováno výše, § 93). I když je pravdou, že některé vyšetřovací úkony byly provedeny po stížnosti stěžovatele u vyššího prokurátora, byl mu odepřen přístup ke spisu. Stěžovatel nebyl nikdy informován, ani s ním nebylo konzultováno nějaké provedení důkazu či výslech svědka, včetně jmenování znalce z oblasti grafologie, který měl posoudit dopis na rozloučenou. Tak mu bylo znemožněno účastnit se instruktáže znalců nebo napadnout jejich závěry. Stěžovatel neobdržel žádné informace o průběhu vyšetřování a kopii závěrečné zprávy obdržel až osm měsíců poté, co řízení bylo přerušeno.
75. Soud tudíž nalézá, že vyšetřování nezabezpečilo dostatečnou odpovědnost vůči veřejnosti a veřejnou kontrolu; nezabezpečilo ani zájmy nejbližších osob.
76. Ve světle těchto okolností dospívá Soud k závěru, že žalovaný stát porušil své závazky podle článku 2 Úmluvy, protože neprovedl účinné a nezávislé vyšetření smrti A.S.
77. Údajné porušení článku 6 Úmluvy
78. Článek 6 § 1 zní ve své relevantní části takto:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu....“

78. Stěžovatel znovu opakoval procesní otázky, které vznesl podle článku 2 Úmluvy. Vláda uvedla, že na daný případ nelze článek 6 aplikovat.
79. I když je stížnost jasně přípustná, přesto se Soud domnívá, že nenastoluje separátní problém odlišný od těch, o nichž bylo již rozhodnuto výše na základě článku 2, který by vyžadoval posouzení co do meritů věci.

III. Další údajná porušení Úmluvy

80. Stěžovatel s odvoláním na článek 8 Úmluvy tvrdil, že vyšetřující orgány a velení jednotky šířily urážlivé informace o osobním životě jeho syna. Soud však poznamenává, že stěžovatel nikoho nežaloval pro pomluvu, takže nevyčerpal vnitrostátní opravné prostředky, jak požaduje článek 35 § 1 Úmluvy. Proto musí být tato dílčí stížnost podle článku 35 § 4 zamítnuta.
81. Závěrem si stěžovatel stěžoval na to, že chování státních orgánů během vyšetřování smrti jeho syna odporovalo článkům 9 a 10 Úmluvy. Soud však nenalézá ve spisu žádný důkaz, který by potvrdzoval náznaky neoprávněného zasahování nebo porušení těchto ustanovení. Proto musí být tato část stížnosti zamítnuta podle článku 35 § 3 a 4 Úmluvy jako zjevně nepodložená.
82. Aplikace článku 41 Úmluvy

83. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

83. Stěžovatel požadoval částku 150 000 000 euro (EUR) jako náhradu morální újmy, jež by mu kompenzovala smrt jeho syna a neprovedení řádného vyšetřování vnitrostátními orgány.

84. Vláda pokládala stěžovatelův požadavek za přehnaný a neoprávněný.

85. Soud rozhodl na základě ekvity a s přihlédnutím k částkám přiznaným v podobných případech, jakož i k porušením Úmluvy, které našel v daném případě, a přiznal stěžovateli částku 20 000 EUR jako náhradu morální újmy.

86. Náklady a výdaje

87. Stěžovatelovy požadavky z tohoto titulu byly předloženy opožděně; proto Soud nepřiznává v tomto ohledu stěžovateli žádnou částku.

88. Úroky z prodlení

89. Soud pokládá za vhodné, aby úroky z prodlení měly základ v marginální úrokové míře Evropské centrální banky, k níž by měly být připočteny tři procentní body.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. Prohlašuje stížnost na porušení článku 2 Úmluvy v jeho procesní části a článku 6 § 1 Úmluvy za přípustnou a zbývající část stížnosti za nepřipustnou;
2. Konstatuje, že byl porušen článek 2 Úmluvy;
3. Konstatuje, že nevyvstává žádná separátní otázka podle článku 6 § 1 Úmluvy;
4. Konstatuje

(a) že žalovaný stát je povinen vyplatit stěžovateli do tří měsíců ode dne, kdy se tento rozsudek stane konečným podle článku 44 § 2 Úmluvy, částku 20 000 EUR (dvacet tisíc euro) jako náhradu morální újmy, která bude převedena na národní měnu žalovaného státu kurzem platným v den vyrovnání, plus jakoukoli daň, která může být splatná;

(b) že po uplynutí výše uvedených tří měsíců až do vyrovnání budou z výše uvedených částek splatné prosté úroky o úrokové míře rovnající se marginální úrokové míře Evropské centrální banky během doby prodlení plus tři procentní body;

5. Zamítá zbývající část požadavku stěžovatele na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a vyhlášeno písemně dne 4. dubna 2006 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

1. DOLLÉOVÁ

tajemnice sekce

J.P. COSTA

předseda